

kronikk

Skriv til Dagbladet,
Kulturredaksjonen,
Pb 1184 Sentrum
0107 Oslo

Faks 22 31 05 00
E-postadresse:
Kronikk@dagbladet.no

Fortsatt feil hos Ottosen

Tore Pryser
professor

Kristian Ottosens omfattende svar i Dagbladet 9. januar på min kronikk 22.12. i fjor krever et tilsvaer.

Her forteller han ganske riktig at jeg kontaktet ham i mai i 1995 og gjorde oppmerksom på enkelte grove feil i verket «Nordmenn i fangenskap 1940-1945», som han var prosjektleder for. Han takket for det og ba meg sende rettelser til databasen som prosjektet har i Riksarkivet. Det lovte jeg, men sa også at jeg ville vente til mitt eget prosjekt «Tyske hemmelige tjenester 1940-1945» var avsluttet. Dette fordi jeg regnet med å finne flere feil, noe som ganske riktig har skjedd.

Mine primærkilder er i landssviksaken

I motsetning til hva Ottosen påstår i sin kronikk, ga han ikke i vår telefonsamtale uttrykk for at han var klar over problemet med at tyske agenter var kommet med i verket. Tvert imot virket han overrasket over det og trodde seg sikret mot slikt fordi førstearkivar Ole Kolsrud i Riksarkivet hadde stått for «screeningen» på basis av landssvikarkivet, som han sa. Derimot var han klar over at det sannsynligvis var personer som fortjener en plass i verket, som ikke var kommet med. For dette formål var korreksjonsskjemmet utarbeidet, fortalte han.

Ut fra Ottosens opplysninger nå, går det fram at Riksarkivet likevel ikke har bidratt med kontroll. Nok om dette. Ottosen og hans database vil få mine rettelser når min undersøkelse er fullført og publisert. I bokform vil jeg også dokumentere nærmere at Ottosen selv - etter alt å dømme - ble arrestert som følge av Abwehr-agenten Borgvald Solum alias «Gulbrandsen»s virksomhet, noe Ottosen i sin kronikk bestemt avviser.

La meg imidlertid si litt om dette slik at Ottosen kanskje husker saken bedre. Mine primærkilder finnes først og fremst i landssviksaken mot «Gulbrandsen», hvor en rekke personer forklarer seg, bl.a. Ottosen selv. «Gulbrandsen»s virkelige navn spurte jeg for øvrig Ottosen om i vår tidligere telefonsamtale. Imidlertid husket han ikke det i far ten, men lovte å ringe meg tilbake, noe han også gjorde.

En rekke interessante detaljer om «Gulbrandsen»s bakgrunn og virksomhet må jeg la ligge her. La meg bare nevne at han i Bergen først var underlagt Abwehr I Marine, ledet av Sonderführer Hermann Bolte (Bormann) og deretter Sonderführer dr. Liebhardt i kontraspionasjen III F, begge blant Abwehrs

Historikeren Tore Pryser fastholder at Kristian Ottosen ble arrestert som følge av en Abwehr-agents virksomhet. Ottosen tar derfor feil om bakgrunnen for sin egen arrestasjon.

dyktigste menn i Norge under okkupasjonen. Via «Gulbrandsen» lyktes Abwehr å infiltrere både en flyktningeorganisasjon, hvor ingeniør Birger Larsen var sentral, og ett eretningsorganisasjonen Theta som Ottosen tilhørte. Dette skjedde gjennom marinekaptein Johan Hellem, som hadde kontakt med begge organisasjonene. «Gulbrandsen» som også var marineoffiser, bodde midlertidig på Hybel hos Hellem. Til Hellem formidlet «Gulbrandsen» falske opplysninger om skipposisjoner o.l. fabrikkert av Abwehr. Hellem ga disse igjen videre til Theta og Ottosen.

Krigslitteratur

Debatten mellom Tore Pryser og Kristian Ottosen fortsetter. I denne kronikken dokumenterer Pryser hvorfor han mener Ottosen ble arrestert som følge av en Abwehr-agents virksomhet, noe Ottosen selv avviste i sin forrige kronikk. På bakgrunn av debatten omkring Egill Ulateigs bok om Ilkvideringene skrev Pryser først en kronikk der han påviste feil også i annen okkupasjonslitteratur, blant annet i Kristian Ottosens «Nordmenn i fangenskap». I sitt svar mente Ottosen at Pryser selv hadde lemfeldig omgang med kilder, blant annet i beskrivelsen av Ottosens egen arrestasjon.

Tidligere kronikker:

22. desember:

Tore Pryser: «Feil i okkupasjonslitteraturen»
Essens: Det er mange feil i okkupasjonslitteraturen. I Kristian Ottosens bok «Nordmenn i fangenskap» har tyske agenter fått plass i oversikten over norske motstandfolk.

9. januar:

Kristian Ottosen: «Feil i okkupasjonslitteraturen»
Essens: Vil selvfølgelig rette opp alle feil i fangeregistret der de blir påvist, men Pryser tar fullstendig feil om min arrestasjon. Har han ikke sjekket kildene godt nok?

pliserte i Bonnevisaken. Men også den ble avslørt av Abwehr.

Ottosen viser til sin bok «Theta Theta» (1983) som dokumentasjon for sin

påstand om at han ikke ble arrestert som følge av «Gulbrandsen»s virksomhet. Denne boka har - i likhet med mange andre skrevet av aktørene i motstandsbevegelsen - hverken direkte henvisninger til kilder i teksten eller i form av et noteapparat, og tilfredsstillende således dårlig et faghistorisk håndverk. I store partier har den form av noe som nærmer seg en dokumentarroman, hvor replikker er lagt i munnen på aktørene i anførselstegn form slik Ottosen husker dem. Den kilden som Ottosen i sin kronikk henviser til i vedlegget, og som stammer fra militærarkivet i Freiburg, synes han også å ha misforstått. Kilden er ikke en rapport fra Gestapo som Ottosen later til å tro, men en rapport fra tysk militært hold. Påtegningen «Abt. Ic» på dokumentet forteller at den stammer fra den militære etterretningen hos «Territorial-Abschnitt-Befehlhaber» i Bergen, som fikk sine informasjonen fra Abwehr, ikke Gestapo.

Men viktigere i vår sammenheng er at rapporten ikke hadde noe med arrestasjonen av Ottosen å gjøre, men gjelder en razzia på Bryggen i Bergen nær tre måneder senere. Det er riktig at denne razziaen avslørte Thetas hovedkvarter. Men det har aldri vært mitt poeng. Tvert imot skrev jeg om arrestasjonen av Ottosen som skjedde tidligere. Abwehr var på sporet av Theta lenge før razziaen. Det skjedde som følge av «Gulbrandsen»s virksomhet.

I landssviksaken mot «Gulbrandsen» etter krigen ansees det som bevist at 10-15 personer i Bergen 25. juni 1942 ble arrestert som følge av hans opplysninger om Larsen og Hellem. Blant disse var Ottosen. På en liste over arresterte i Hellem-saken står Ottosen oppført som nr. 3. Hellem selv kom seg til Sverige hvor han ble avhørt 1.10. og 7.10. 1942 (han ble senere drept i en flyulykke i 1943). Birger Larsen kom seg over til England hvor han også fortalte om hva som hadde skjedd. Slik ble det advart mot «Gulbrandsen» som potensiell angiver, da han i august 1943 - sammen med en rekke norske offiserer - ble overført til krigsfangenskap i Tyskland. Dette krigsfangenskapet er nok også grunnen til at han fellaktig kom med i verket «Nordmenn i fangenskap», som jeg har tillatt meg å ha noen kritiske merknader til.

Hvis Ottosen etter dette fortsatt bevilner mine ord, kan han bare anbefales å studere dokumentene i «Gulbrand-

TORE PRYSER arbeider med prosjektet «Tyske hemmelige tjenester, 1940-45» og kommer i bokform blant annet til å dokumentere at Ottosen ble arrestert som følge av en Abwehr-agents virksomhet.

Foto: OLE C.H. THOMASSEN

sen»s landssviksak. Avhør både av Hellem, Larsen, Ottosen selv og andre - både nordmenn og tyskere - finnes her. Kriminalsekretær Helmut Klötzer i Gestapo forteller bl.a. at han i juni 1942 fikk en navnliste på flere sider fra dr. Liebhardt ved Abwehr i Bergen som gjaldt både Bonnevis- og Hellem-saken. Ellers er «Gulbrandsen»s rolle også behandlet i Ragnar Ulsteins bind 2 av verket «Etterretningstjenesten i Norge 1940-1945» (1990), s. 71 ff. i kapitlet «Abwehrs spill».

Forøvrig var ikke Ottosens arrestasjon noe hovedpoeng i min kronikk i Dagbladet 22.12. Hovedpoenget var at en del tyske agenter hadde fått plass i hans fangeregister over norske motstandsfolk utgitt i verket «Nordmenn i fangenskap», inkludert «Gulbrandsen», som Ottosen kjente fra sin tid i Theta. Dette har Ottosen på ingen måte tilbakelst, og jeg regner med at han trekker lærdom av saken.

Til slutt: Ottosen lurte på hvorfor jeg blander ham inn i Ulateig-debatten? Svaret er at verket «Nordmenn i fangenskap» er blitt et standardverk, som vil bli stående for framtidens generasjoner som et monument over aktørene i motstandsbevegelsen. Ambisjonen er

Nesten en dokumentarroman om Theta

også at fangeregistret skal benyttes av fremtidige forskere til kunnskap om «de faktiske forhold under okkupasjonsstiden», som Ottosen selv sier i sin kronikk. Derfor er det viktig at opplysningene her er historisk korrekte, langt viktigere enn Ulateigs journalistiske debatttek med sine feil og som snart er glemt. Men Ulateigs bok har også hatt sin misjon. Et nytt tema er kommet på dagsordenen, og en rekke korreksjoner er kommet fram i kjølvannet av debatten om boka, slik at vår vitnen om tabuområdet likvidasjoner nå er langt større enn tidligere.